

JÓKAI ANNA

Variációk

(Novellafüzér)

KÖZLÉSEK

Humán úr folyamatosan szolgált. De mert neki is voltak szolgálói: kinevezte magát úrnak. Rangot lopott, a hierarchián túlról. A nagy U-t szerényen kis u-ra cserélte. Tetszett neki a ropogós, rövid szó, s a mögötte rejlő, annyiszor értelmezett, mégis homályos tartalom izgatta.

Humán úrnak megmondták; mit tegyen; s hogy mit tegyen: ő is megmondta másnak. A világ meredek függését ravaszabb forma követte, a lépcsőzet már csak enyhén lejtett. A hirtelen zökkenés megártott: *a végső kiegyenlítődés* mámorát sugallta; a közeli látáshoz idomult szem pedig betelt a *vízszintes lánc* káprázatával. Kézfogásnak álcázták a kapaszkodást, a rúgást ficánkolásnak. A dúsított mennyiségnek új minőségét elhitték.

— Tehát úr vagyok — közölte Humán úr önmagával. A bizalmas közlések mindig két szem közt zajlanak. A két csukott szem mögötti visszhangos kütgödörben.

— Tehát *én* vagyok az úr — bővítette, egyre gögösödő tudattal.

... Miben áll az Úrnak képessége?

Az Úr szabad. Gondolata, érzése, akarata. Gondolatai szerint érez — s akaratával gondolkodik.

Közlekednek benne és nem sérül. Átjárja alattvalóit és sarka föl nem vérez.

Egyszerre létezik lent és fent, és nem létezik a lent és fent, nélküle.

... Miben áll az Úrnak hatalma?

Idő meg nem fojtja — az idő csak játszódás neki. Tér meg nem csonkolhatja — ő selejtez a térből.

Humán úr buzgón próbálkozott. Először érzelmei rúgtattak szerte. Rokonszenvei, ellenszenvei, szenvedélyei, és a közöny hidegfoltja.

Kell a szabály, kell a mérce: a pólusok közt az érintkezés szigorúsága.

Valamit babrált, elhamarkodottan.

És történt: ha az érzelem lámpája feltöltve kigyúlt — villogott az ész, vészjeleivel. Az értelem lámpája ha fénylett — az érzelemben csupa síró, szaggatott mínuszvonal.

Egy rosszul programozott, tervrajztól eltérő szerkezet vár itt sürgős korrekcióra. Mert a dulakodás örjítő; kölcsönös erőszak. Füstöl a vezeték, az áramkör hunyóban.

Humán úr ismét cselekedett; cselekvése ismét átmeneti. A gondolatot vágyaira kapcsolta. Pusztán téves sorrend, nem az áhított összhang.

Igy silányul hamissá minden ítélet. Ingovány a hártávékony nyugalom alatt.

— *Akarom* hát — kiáltott Humán úr —, mert ez *megoldás*: akarom, hogy azt érezzem, amit gondolok. S azt gondolom:

a szenvedély pusztít.

Azt gondolom:

az irigység sorvaszt.

Azt gondolom:

a hiúság védtelenné meztelenít.

Azt gondolom:

a birtokvágy az elme gyermekparalízise.

A szorongás pedig tudatlanság —

ezt gondolom.

Már heroikus kísérlet: nagy a kudarc is. Humán úr majd beleszakadt, amíg fölfogta: az ember sokat akarhat: sokféle lényegeset és lényegtelenet és a potenciálisan megvalósíthatót; összetévesztve a *ható* akarattal.

Mert az ember valójában *nem akarhatja, amit akar*. Aztán megtaposták testét-lelkét. Tévedésből vagy heccből odavagdosták okos koponyáját a betonhoz.

Jóindulatát bambaságnak, erélyességét terrornak bélyegezték. Méltányossága megalkuvás, következetessége dogma. Szenvedélyeit kitekarták és ki-röhögtek.

Ő ezt viszonzta: belegyalogolt ő is minden fedetlen, lágy húsba, megmarkolt minden szakadékony kedélyt. A kölcsönös hitványság testvérisége!

Néha *fölkerekedett*, néha *alányomták*. Valamiféle kiszámíthatatlan vurstli-mechanizmus kénye-kedve szerint. S néha *fölkül* érezte magát *mélyen*; s *lent* a *magasban*.

— De hát úr vagyok én? — kérdezte Humán úr, végül is csüggedve.

Már fenyegette az idő; tarka kacatba burkolta óráit, de a tiktak, tiktak sürgetése még a legvastagabb pehelypaplanon is átketyegett.

Mellkasát tapogatta a tükör előtt; nyújtózott, de bőrét egy centivel sem bővíthette, egy centivel sem tágult teste határa. Ujjai koncentrált parancsszóra se nőttek tovább.

— Itt legyenek, ott legyenek, hipp-hopp, csak itt ne legyenek — kereste a gombot kívül-belül; majd a négy falat verte.

Akkor föladta.

Micsoda csőd.

... Se képesség, se hatalom.

— Az Isten kezében vagyunk — közölte s a szűkülő tölcser száján, álom ürügyén, átcsúszott egy táguló tölcserbe.

Ahol a két tölcser — a homokóra résnyi közepe — találkozott, ott állt a Legkisebb Kirendelt, a még Alig-Angyal, s mint ilyen, még részvételt teli, emlékezetében frissek a régi gyötretés képei.

A Legkisebb Kirendelt a vizekben rejtezett, onnan vetítette az üzenetfotót feljebb, a levegőbe, ahol a Középső Kirendelt lebegett. A képek hanggá finomultak, a Középső Kirendelt — országnyi kiterjedéssel — továbbadta az értesülést, gyorsan, temérdek értesülés között. A Felső átélte. Benne — meleg, langyos és hűvös foltok — hullámozott az egyre vegyesebb korszak, az áttekintendő bonyolultság.

Ez a Felső: Viszonyított Felső csupán. A Második Hierarchia tolmácsa. Földteremtő Lények és az Előzmény teremtői, az Előzmény Előzményének teremtői vizik Humán úr közlését, mint evidenciát egyre följebb.

Az Első Hierarchia az ősökben tevékeny; A Fizikai Csíraterejtő még teli gonddal. De a Kerubok és Szeráfok már Illetékes Közvetítők. Ismerik az Úrnak nyelvezetét, bár csak részben szándékait. A kő repedését, a gyökér sza-

kadását, az állat végbődülését is áteresztik — mindent, ami törekszik *lentől* a *magasba*. Fölfelé nincsen cenzúra, csak tágabb értelmezés. De *lefelé* tartják az Úrnak titkait: szűrők. Szárnyaik sűrűjén csak az Éppen Aktuális szemcséi peregnek fokról fokra porlasztva alá.

A Kerubok és Szeráfok a Szabadság Birodalmát őrzik; az Úr teljes testét.

Az Úr gyönyörű testén szemlélik a sebet; a fertőzést, ami kikezdte a Kozmosz tökéletességét. A népesült, lüktető sebet, ahogy forr, varasodik és begennyed újra.

Jaj a sebnek, amikor az Úr megvakarja.

Vizek, szelek, tüzek tombolnak.

Jaj a sebnek, amikor a Kontár Orvos belekezel.

Egy mást zabálják a sejtek; háború.

Egyre erősebb az orvosság, egyre csípősebb és keserűbb — mert egyre tűrhetlenebb az Úr fájdalma. S vele együtt a seb fájdalma: mégis fél a megszokott betegség a sosem ismert egészségtől. Butaságában különlegességét, lázadását félti.

A Kerubok tudni vélik az Úr szándékát:

— *Magad* sebesedtél, *magad* is gyógyulsz. Neked kell legyőznöd a köröközöt.

De a Szeráfok már mást is látnak:

régóta iszonyú kést iszonyú pengével az Úrnak baljában. S az Úr habozik. Az első vágást eddig hibátlan testén régóta vonakodik megejteni.

A hatszárnyú angyalok körbeborulnak.

— Az Isten kezében vagyunk — csupa könyörgés Humán úr gyermekét közlése.

— Újra téves — sír föl az Úr, augusztusi éjszakában millió szikrák a könnyek. — És már elkéstem. Túl nagy a fölvérzett terület, túl mély a góc... — A késsel a világegyetemet tágítja tovább. Nem hagyja abba, még. — Előbb kellett volna semmire szánnom. Most már magával együtt, ő pusztíthat el engem. Barátaim: a végtelen könyörületesség csapdájába estünk. A végső szó: *fordítsátok vissza az imát. Én kérek, mert van még bizodalمام.*

Megreszkettek a Kerubok és Szeráfok; rándult a hiába feszített Fiú, izom az Úr jobb karjában.

A semmisülés tudatával küzd hát az Örök?

A Tévedhetetlen éppen tévedhetetlenségében tévedett? Görcsösen mozdultak a Hierarchiák, méltóságos szárnyak verődtek (ez nem suhogás), aztán szokás szerint szelidült közhellyé az Úr megtisztelő könyörgése.

A Második Hierarchia már csak parancsot észlelt; a Földteremtő hirtelen depresszióját vizsgálta. A Lények között pedig a hőben, légben és vízben furcsa, zavaró suttogás: égi kalózok pletykája ez vagy forradalom az Úrban?

A Felső Közvetítő perzselődött atomtűzben, a Középső gázban fulladozott, az Alig-Angyal, szegény, a szennyezett vizekből legalább arcát s megkékült szárnycsontjait kiemelte. Rajta a roppant feladat súlya, a pontos fordítás felelőssége. Bénította a még élénk helyzetismeret.

Humán úr fejéhez odaverdesett.

— Az ember kezében vagyunk: ez az új század kinyilatkoztatása.

— Ne kívánd Uram — esdekelt. — Nemes a közlés. De nem érti meg. Vagy ami katasztrófa: *félreérti.*

NYOMOZÁS

— Ez is a képmást keresi. — A gyakorlott megbízottak a gyakorlatlan megbízót figyelték.

Középkorú. Már nem elég fiatal — még nem elég öreg: most a legnehezebb félrevezetni. Mert ez hivataluk lényege: a sokszor nekik is terhes *elterelés.*

Hellyel kínálták a lomokkal zsúfolt csarnok közepén.

A megbízottak modora megnyerő. Ízlésre szabott, bizonyos fokig. Fedőnevük L. és N.

L. lányos, törékeny alkat; szentimentális, gyakran érzékenyül. Beszéd-szerkezete kusza, szónoki kérdései virágosak. Szereti a széles gesztusokat: vezényel a levegőben. Egy kissé anakronisztikus — ügyfeleit N. sorra elszípkázza. L. gyakorta duzzog.

N. kemény kötésű legény. Iróniája fejlett, képességeiben polihisztor. Logikája olajozott. Tömondатаi metszőek. Nem hadonászik, mozdulatai fegyelmeztettek. Akire rábök, éget az ujsa hegye. Az efféle határozottság mostanság kelendőbb. N. sikerélménnyel teli.

A megbízó fedetlen fején néhány kunkori hajszál; kérdőjelek.

L. csúcsos süveget visel, N. sildes sapkát. Előírás szerint viselték.

Az ügyfél valami nevet mormolt, illendőségből; mindegy, fedőnév ez is. Az elnevezés az igazi névtől független. A végső hívás ezért oly idegen.

— Szólíthatjuk közvetlenül H.-nak? — kérdezték. A — há — egyébként a legalkalmazkodóbb hang. Gyönyört és kint önmagában kifejez, csupán színezete módosítja zézé vagy amazzá. A — há — akadálytalan hang is: ejtésekora a fog, nyelv, szájpadrás, ajak dologtalan. A tisztán áramló háááá már-már anyagtalan.

Beleegyezést nem vártak; L. és N. döntés előtt: melyiküké a gyanútlan? Kettejük közt némi versengés: a préda melyik zsákutcába szalad?

— Én, kérem, nem találok — H. dadogott. Tekintete egyforma tanácsatlansággal sétált a két megbízott között — ... még mindig nem. Pedig írva vagyok.

Ronggyá nyálazott, vaskos testamentommal bizonygatna; a kapkodásban egy-egy sárga lap hol innen, hol onnan kihullott. L. és N. készséggel segédkezett: a tépett oldalakat *találomra* visszadugdosta.

— Én, kérem — H. matatott, csodálkozott zavartan —, most már azt sem találok, ahol írva vagyok...

— A *saját képmását* keresi — bólintott N. — Érthető. Szilárd, szinte előrekarcolt arcvonások. Boltozatos homlok. Dudorodó, vájt koponya. A szájrés kanyarulatában maximális optimizmus. Semmi színes paca, hőlmi destruktív ecsetkezelés. Fehér, fekete! Semmi kalandozó részlet; a célnak megfelelő orrnyílás, fültölcsér, szemlencse. A legpraktikusabb forma. Semmi agresszivitás — de semmi ábránd. Fékezett szív, tevékeny szervek. Garantált konzerváció, a lejárát napjáig.

Odatartotta a képet, téglalakú műanyag keretben.

— Világítás alulról. Neoncsóvel. *Ezt* keresi. Csak át kell tussal húznia. Ez a valóság, a józan tudatosság. — Fenyegetőre váltott. — Jó ember, nincs más!

— Mindig ez a sárhoz tapadt esztétika...? — sóhajtott L., keringőt táncolt a karja. — Ez a fantáziavesztett, alantas, por-fia eszme...? Barátom, be ne ugorjon, hamis a kép, micsoda kezdetleges eszközökkel vázolt, milyen romlékony a vászna, zsák ez, nem is vászon, micsoda talmi reprodukció, sokszorosítva, nyomdagépen... Barátom: csak a pasztell, csak a pasztell, az égikék, a bébikék, a rózsaszín girland... Míg idelent nyomor és csontkeszerv, odafönn csillagészker, pufók gyermeklellekcskék gyöngyöző kacagása, csupa édesség és illat is, fekete keresztből hullott rózsaszírom... Vallja be, barát a barátnak, a *Tökéletesnek képmása* utáni vágy, ami úzi-hajtja... keblemre, megértem. Ezüstös ősz szakáll és lágy redők, idill mindörökre... a tipródás nemei szavamra törölve...

Tartotta ő is a festményt, N.-nél magasabbra. Ovális, ciradás, aranyat utánzó keret.

— Dicsfény, megfelelő szögben. Csak a képzelet, csak a hit... *Ezt* keresi. — Hízeltget, dorombolt. — Barátom, merő káprázat az a másik...

H. — mint aki párhuzamos vetítésbe csöppent — egy kissé hátrább húzta székét a roppant csarnok közepén.

... Ügynökök talán a nyomozók.

Gyanakodni kezdett. Tagadóan nemet intett. (Vérében volt az ősi mozdulat.)

— A képmást keresem. Ami együtt... — nézte a két képet. — De még az elemek se hasonlítanak. Így külön-külön. Talán a stílus, talán a kommentár... nem tudom. Primitív.

— Akkor ott a tükör — mondta N. nyersen — amit lát, miért nem elég?

— Mert csak egy *hasonlót* látok, aki máshoz is hasonló ugyan, de nem *ugyanaz*. *Én* vagyok és csak *majdnem a többi*; de még én sem vagyok én *igazán*. És nincs jelen a *Minta*, az igazodásra.

— Nemde Ön skizofrén? — kérdezte L. (Ellenfele, de szövetségese is N.; az összefogás beérett.)

— Szűk a skatulyája — mosolygott H. — ... különben tisztelem a háborodottakat. Elsietett magrobbantók. Hősi halottjai egy újfajta ürrepülésnek.

Fölcihelődött, nem tartóztatták. A konok fajtája! A végén talán még a hálóból is kisiklik. A szaga se jó: se kénkö, se tömjén.

— Nem segíthetünk — szóltak kórusban utána. H. botorkált az álcázott ajtóhoz; kerülte a sok túlszögletest és túlgömbölyűt a tárgyak halmazában.

De ott megfordult. Izgalmas szerepcsere.

— Volt itt még Valaki. — Vallatott. — Maguk között. Vagy maguk fölött, inkább... Valami napsárga koronggal a feje körül.

— Az...? Három napig bírta — mondta N., hangosan és támadóan.

— Negyedikre följebb helyezték — mondta L., halkán és védekezve.

H. motyogott. Már a kilincset érintette a keze.

— ...Kölyökként. Éretlen koromban. Emlékszem. A képre. Fölmutatta. Messziről. Vagy csak mesélt róla. Tükörgömb. Pont a tükörgömb közepén. Mindenütt a Tökéletes: és a Tökéletes mindenütt Én, vagyis *Mi*, cserepeiben a tükörnek...

Meditálva, rájuk se hederítve többé, az ajtón kilépett.

— Vizionál — rögzítette N., gúnyosan és könnyebbülten.

L. korántsem volt ily nyugodt. Hirtelen megsejtette, hogy a vízió — a realitást áthevítve, ilyen izzásban — *megismerés*, előbb-utóbb.

ÍTÉLET

I.

— Neved?

—

— Tévedsz.

Tetteid?

—

— A vétket meg nem fojtottad. A kísértést befogadtad. Közölnivalód?

—

— A törvény nem ismerése nem mentesít. Enyhít csupán. A bíróság dönt; fellebbezés lehetséges.

II.

— Neved?

—

— Hazudsz.

Cselekedeteid?

—

— Otthonossá tetted a gonoszt.
Közölnivalód?

—

— Tudtad a törvényt. Mégis megszegted. Súlyosbító körülmény. A bíróság dönt; fellebbezés nincs.

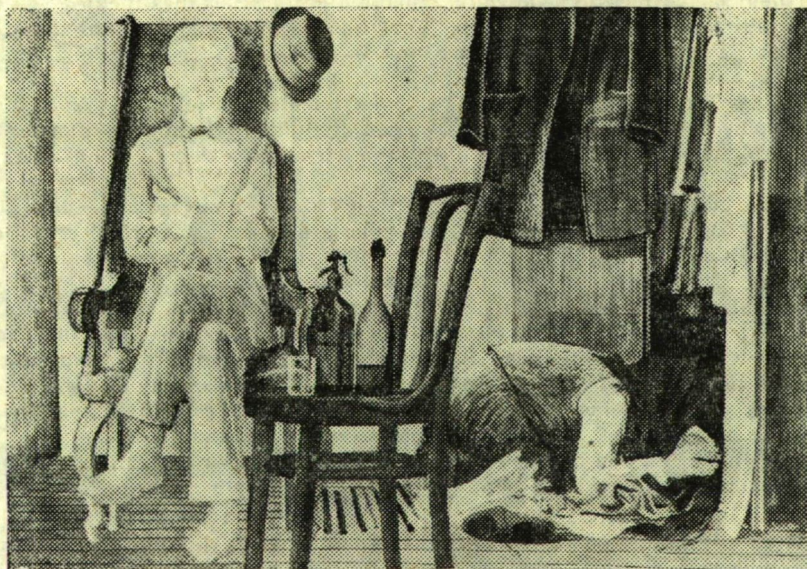
III.

Az ítélet:

Általános átnevelő tábor. Fokozatai:
megfigyelés,
házi őrizet,
fogház,
fegyintézet.

Szigorítás a visszaesőknek.

De kivégzés nincs.

ZOLTÁNFY ISTVÁN: KERESGÉLŐ